

DİLBİLGİSİ ÖĞRETİMİNİN DURUMU VE SONUÇLARI ÜZERİNE KÜÇÜK BİR ARAŞTIRMA*

AN INVESTIGATION UPON THE STATUS AND RESULTS OF GRAMMAR TEACHING

Tahir KAHRAMAN**

ÖZET: Bu yazının konusu olan araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde yapılmıştır.

Yazının başlangıcında; araştırma ve değerlendirmeye konu olan öğrencilerin, yükseköğretime gelmeden önce geçtikleri öğretim basamaklarından söz edilmiş, İlkokul Müfredat Programı'ndan kısa alıntılarla, dil bilgisi – ses bilgisi konularıyla hangi sınıflarda karşılaşmaya başladıkları belirlenmiştir.

2002 – 2003 öğretim yılının güz döneminde Buca Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünün birinci sınıfında okuyan 142 örgün öğretim öğrencisiyle 109 ikinci öğretim öğrencisine, Türk Dil Bilgisi ara sınavdan önceki derslerde, “ses uyumları”nın nasıl verildiği açıklanmıştır.

Adı geçen Türk Dil Bilgisi – ses bilgisi sınavında, sorulan “ünsüz yumuşaması” ve “ünsüz sertleşmesi” ile ilgili uygulama sorularına öğrencilerin verdikleri yanıtlar, birleştikleri yönler göz önünde tutularak tiplere ayrılmış, bunların doğru ve yanlış yanları belirlenmiş ve yüzdeleri bulunmuştur.

Öğrencilerin yaptıkları yanlışlar ve bıraktıkları eksiklikler değerlendirilmiştir, yanlışlık ve eksikliklerin nedenleri üzerinde durulmuştur.

Türk dil bilgisi öğretiminin daha verimli olabilmesi için ilköğretimde, ortaöğretimde ve yükseköğretimde alınabilecek önlemler ve yapılabilecek uygulamalar konusundaki öneriler yazılarak yazı bitirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: ünsüz ses, ünsüz uyumu, ünsüz yumuşaması

ABSTRACT: The research which is the topic of this essay has been carried out in Dokuz Eylül University Buca Faculty of Education, The Department of Turkish Education.

At the beginning of this presentation; it was mentioned about students' academic backgrounds who are enrolled in this study before coming to higher education. And also with short quotations from elementary school curriculum program, it was determined that in which grades students begin to face with grammar-phonetics topics.

How the students were taught “voice harmony” subject in the lessons before Turkish grammar exam was explained. These students who are attending in Dokuz Eylül University Buca Education Faculty in Department of Turkish Education in 2002-2003 education fall term were chosen from the first class. In this presentation, 142 from first period and 109 from second period students were chosen.

In the Turkish grammar-phonetics exam, students' answers and common ideas about practices questions about “consonant softening” and “consonant assimilation” were taken into consideration. According to this, students' answers and common ideas were categorized. After that these answers and common ideas were evaluated in terms of falseness and rightness and their percentage were found.

Students' mistakes and insufficiencies were evaluated. The causes of students' mistakes and insufficiencies were mentioned.

At the end of the presentation, suggestions were made about the precautions and practices in elementary, secondary and higher education so as to Turkish grammar teaching can be more effective

Key Words: consonant, consonant harmony, sonorisation

* Bu yazı, Celal Bayar Üniversitesinin düzenlediği “II. Uluslar arası Türk Tarihi ve Edebiyatı Kongresi” nde bildiri olarak sunulmuş, fakat yazarınca yayından çekildiği için yayınlanmamıştır.

** Yrd.Doç.Dr.D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü. E-mail: tahir.kahraman@deu.edu.tr

1.GİRİŞ

Türk dil bilgisi konularının öğretimi, ilköğretim yıllarında başlamaktadır. 2002 yılında üniversitenin birinci sınıfında okuyan bir öğrenci; yaklaşık olarak 1990’da ilkokul birinci sınıfta öğrenimine başlamış, geçtiği ilköğretim ve ortaöğretim basamaklarından sonra liseyi bitirmiş, bu arada özel dersanelerde ÖSS’ye hazırlık yapmış, sonra ÖSS’de başarılı olarak bir yükseköğretim kurumuna yerleştirilmiş bulunmaktadır. Bugün bir eğitim fakültesinin Türkçe eğitimi bölümünde okuyan bir öğrenci de, çeşitli eğitim öğretim aşamalarında Türk Dil Bilgisi dersleri görmüş, bu derslerdeki konuları öğrenerek ve sınavları başararak, amacı ilköğretim okullarına Türkçe öğretmeni yetiştirmek olan bölümüne yerleşmiştir. Bununla birlikte, Türkçe Eğitimi Bölümü öğrencilerinden birçoğunun, kimi basit dilbilgisi konularını bile yeterince bilmedikleri görülmektedir.

Biz, Türk Dil Bilgisi derslerindeki “ünsüz yumuşaması” ve “ünsüz sertleşmesi” konularında sorduğumuz sorulara, öğrencilerimizin verdikleri yanıtları inceleyerek konuya ilişkin bir durum belirlemesi yapmayı amaçladık. Bunun için, öğrencilerimizin çocukluk çağlarında öğrenim gördükleri ilkokullarda uygulanan eğitim öğretim izlencelerine göz atarak “ünsüz uyumları” konusuyla ne zaman karşılaşmış olduklarını belirledik:

“ İLKOKUL MÜFREDAT PROGRAMI

DİLBİLGİSİ (IV. - V. Sınıflar)

ÖZEL AMAÇLAR

3. Sesli ve sessizlerle ilgili kuralları uygulayabilme;

ÖĞRENCİLERİN KAZANACAKLARI DAVRANIŞLAR

IV. Sınıfta

8. Kelime sonunda süreksiz yumuşak sessiz b-c-d-g bulunmayacağını kavrayabilmek;
buna göre söyleyip yazabilmek;

9. Süreksiz sert sessizlerin (p-ç-t-k), iki sesli arasında, kelime sonunda sesli alırsa yumuşayacağını kavrayıp uygulayabilmek;

V. Sınıfta

8. Sert sessizlerin benzeşmesini kavrayarak çekim veya yapım eklerini doğru kullanabilmek;” (Başhan,1987, 138 – 139)

İlkokul Müfredat Programından bu alıntılarda görüldüğü gibi, bir çocuk, ilkokul 4. 5. sınıflardan başlayarak ünsüzlerin özelliklerini ve uyum kurallarını öğrenmekte, uygulayabilme becerisini kazanmaktadır

Ortaöğretim yıllarında, bu bilgiler daha ayrıntılı olarak öğrencilere öğretilmekte, onlara ilişkin beceriler pekiştirilmektedir. Liselerde, sosyal alanlardaki bir yükseköğretim izlencesine ve bunlardan biri olan Türkçe Eğitimi Bölümüne girmeyi amaçlayan bir öğrenci, bu amacını gerçekleştirebilmek için Türk dil bilgisi konularına daha yoğun olarak çalışmakta, ayrıca bu alanda eğitim veren özel dersanelere gitmektedir.

2002 ÖSS’ye girip Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünü seçen öğrencilerden, 201.901 ile 175.355 arasında puan alabilenler örgün öğretimi (gündüz öğretimini); 188.321 ile 168.465 arasında puan alabilenler de 2. öğretimi (akşam öğretimini) kazanmıştır. Bu araştırma yapıldığı zaman, söz konusu bölümün 1. yarıyılında öğrenim gören; 142’si örgün öğretim öğrencisi, 109’u da 2. öğretim öğrencisi olmak üzere; toplam 251 öğrenci vardır. Bu öğrencilere, Türk Dil bilgisi dersinde “ses bilgisi” konuları anlatıldı. Ses bilgisi konularının içinde, ilkokul IV.

sınıftan beri her öğretim basamağında kendilerine anlatılan “ünsüz yumuşaması” ve “ünsüz sertleşmesi” de bulunuyordu. “Ünsüz yumuşaması”, öğrencilere özetle şöyle tanımlandı:

Ünsüz değişmelerine ilişkin kimi önemli ayrıntılar ve kural dışı durumlar, ek açıklamalar biçiminde anlatıldı; yazılı metinler üzerinde konuyla ilgili uygulama çalışmaları da yapıldı. Ayrıca, bu bilgiler, kaynak olarak önerilen kitaplardan biri olan kendi yazdığımız dilbilgisi kitabında, bu biçimde verilmektedir.

Sınavda, öğrencilere küçük bir yazılı metin verilerek şu soru soruldu:

“*Bu parçadaki ünsüz uyumu kuralları gereğince değişmiş ünsüzleri içeren sözcükleri aşağıya yazarak değişen ünsüzleri ve bunların değişim nedenlerini belirtiniz.*”

Öğrenciler, önce parçayı incelediler; oradaki değişen ünsüzleri buldular; bunlardan, önce ünsüz yumuşamasının görüldüğü sözcükleri yazarak bunlardaki yumuşamanın nedenini açıklarken, “ünsüz yumuşaması” kuralını şu biçimde tanımladılar:

Ünsüz Yumuşamasının Doğru Tanımı	Yapan Öğr. Sayısı Örgün Öğretim	Yapan Öğr. Sayısı 2. Öğretim
Sonunda p,ç,t,k süreksiz sert ünsüzleri bulunan çok heceli sözcüklere ünlü seslerle başlayan ekler getirilince p,ç,t,k ünsüzleri iki ünlü arasında kalıyorsa, yumuşayarak b,c,d,ğ biçiminde söylenirler.	34	10

(*) Ek başı b’leri de aynı dönüşüme uğramakla birlikte, çağdaş Türkiye Türkçesinde b’nin p’leşmesi olgusuna pek rastlanmadığı için, b>p değişmesi söz konusu edilmemiştir.

Öğrencinin Sınav Kâğıdındaki Yanlış Ya da Eksik Tanımlar	Tanımdaki Eksiklik	Yapan Öğr. Sayısı Örgün Öğretim	Yapan Öğr. Sayısı 2. Öğretim
1.Tip Süreksiz sert ünsüzle biten bir sözcüğe ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde, iki ünlü arasında kalan süreksiz sert ünsüzler yumuşar.	“çok heceli”	36	37
2.Tip p,ç,t,k sert ünsüzleriyle biten en az iki heceli bir sözcüğe, ünlüyle başlayan bir ek ulandığında, bu sözcüğün sonundaki sert ünsüz yumuşayarak b,c,d,g’ye dönüşür.	1.”iki ünlü arasında kalırsa” 2. “b, c, d, ğ”	2	5
3.Tip Süreksiz sert ünsüzle biten bir sözcüğün sonundaki p,c,t,k iki ünlü arasında kalıyorsa, yumuşayarak b,c,d,g olur.	1. “çok heceli” 2. “ünlüyle başlayan bir ek aldığımda” 3. “b, c, d, ğ”	7	8
4.Tip p,ç,t,k sert ünsüzlerinden biriyle biten sözcüklere ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde, bu ünsüzler b,c,d,g’ye dönüşür.	1. “çok heceli” 2. “iki ünlü arasında kalırsa” 3. “b, c, d, ğ”	13	17
5.Tip Sert ünsüzle biten bir sözcüğe ünlüyle başlayan ekler getirildiğinde, iki ünlü arasında kalan sert ünsüz yumuşar.	1. “süreksiz sert ünsüzle biten” 2. “çok heceli” 3. “süreksiz sert	11	8

	ünsüz yumuşar”		
6.Tip Sert ünsüzle biten bir sözcüğe ünlüyle başlayan ekler getirildiğinde, sert ünsüz yumuşar.	1. “süreksiz sert ünsüzle biten” 2. “çok heceli” 3. “süreksiz sert ünsüz yumuşar” 4. “iki ünlü arasında kalırsa	12	4
Doğru tanımla ilgisi çok zayıf bir tanım yapan ya da soruyu yanıtsız bırakan öğrenci sayısı		27	20
Toplam		142	109

Görüldüğü gibi;

1)Örgün öğretim öğrencilerinin %24’ü, ikinci öğretim öğrencilerinin % 9’u ünsüz yumuşamasını doğru tanımlayabilmektedir.

2)Örgün öğretim öğrencilerinin %19’u, ikinci öğretim öğrencilerinin %18’i, ya soruyu yanıtsız bırakmakta ya da doğru tanımla ilgisi çok zayıf olan bir tanım yapmaktadır.

3)Örgün öğretim öğrencilerinin %57’si, 2. öğretim öğrencilerinin %73’ü ise; istenen bilgiyi vermekle birlikte, bunda kimi eksiklikler bırakmaktadır. Bu kümeye giren toplam 204 öğrencinin tanımda bıraktıkları önemli eksiklikleri şöyle bölümleyebiliriz:

Bunlardan;

a) 153 öğrenci, ünsüz yumuşamasının, genellikle “**çok heceli**” sözcüklerin ek alması durumunda gerçekleşebileceğini belirtmemiştir.

Bu durumda; araştırmaya konu olan öğrencilerin %75’inin, ünsüz yumuşamasını tanımlarken, ünsüz yumuşamasının, genellikle “**çok heceli**” sözcüklerin ek alması durumunda gerçekleşebileceğini bilmedikleri ortaya çıkıyor, öğrencilerin tanımlarındaki en yaygın eksiklik budur.

b) 53 öğrenci, ünsüz yumuşamasının, süreksiz sert ünsüzlerin “**iki ünlü arasında kalması**” durumunda gerçekleşebileceğini belirtmemiştir.

c) 52 öğrenci, “**k>ğ**” dönüşümüne dikkat edememiş; ğ yerine g ünsüzünü yazmıştır.

d) 35 öğrenci, iki ünlü arasında kalan “**süreksiz sert ünsüzlerin**” yumuşayacağını belirtmemiştir.

e) 15 öğrenci, çok heceli sözcüklerin sonundaki süreksiz sert ünsüzlerin, sözcük “**ünlüyle başlayan bir ek aldığı**nda” yumuşayabileceğini belirtmemiştir.

Gerek tanımlarda bu eksikliklerin bulunmasının, gerekse ünsüz yumuşamasını doğru tanımlayabilen öğrenci sayısının düşük olmasının en büyük nedeni; öğrencilerin, ilk ve orta öğretim kurumlarına ders kitabı hazırlayanların, bu kurumlarda ve özel dersanelerde Türkçe öğretmenliği yapanların başvurdukları kaynaklarda, ünsüz yumuşamasının bir ünsüz uyumu olarak genellikle yer almamasıdır. Örneğin; aşağıda belirtilen yapıtların “ünsüz uyumu” hakkında bilgi veren bölümlerinde, yalnız ünsüz sertleşmesi tanımlanmış, **ünsüz yumuşamasından** hiç söz edilmemiştir: (Banguoğlu 1974,Dil Derneği 1999, Ergin 1972, Hatiboğlu 1969,Topaloğlu 1989,Türk Dil Kurumu 1988, Vardar 1988)

Göz atma olanağı bulduğumuz kaynaklardan yalnız iki tanesinde ünsüz yumuşaması hakkında bilgi verilmektedir. Bunlardan birinde, ünsüz yumuşaması şöyle tanımlanmıştır:

“*Sözcük sonlarındaki süreksiz sert harfler (çkpt) ünlülerle karşılaşıncaya yumuşarlar.*” (Gencan, 1979, 353 - 354) Görüldüğü gibi; bu tanımda, söz konusu yumuşamanın, ilgili sözcük ünlüyle başlayan bir ek aldığında ve pçtk iki ünlü arasında kaldığında gerçekleşebileceği belirtilmemiştir. Ancak çok heceli sözcüklerin sonlarındaki pçtk ünsüzlerinin yumuşayabileceğine de, tanımda değinilmemiş; bu durum, sonradan yapılan ek açıklamada belirtilmiştir.

Ünsüz yumuşaması hakkında en geniş ve ayrıntılı açıklamayı Haydar Ediskun yapmıştır. Bu açıklamada da, çok heceli sözcüklerin sonlarındaki pçtk ünsüzlerinin yumuşayabileceği, tanımdan sonraki ek açıklamalarda verilmiştir. Ayrıca bu tanımda da, süreksiz sert ünsüzlerin iki ünlü arasında kaldıklarında yumuşadıkları belirtilmemiştir. Ediskun (1985)

Ünsüz yumuşamasının yeterince bilinmemesinin nedenlerine ilişkin değerlendirmelerimizi yazının sonunda sürdüreceğiz. Şimdi, öğrencilere verdiğimiz küçük metne dayalı olarak sorduğumuz soruyu yineleyelim, sonra da öğrencilerin, parçadaki sözcüklerde görülen “ünsüz sertleşmesi (ünsüz benzeşmesi)” ile ilgili açıklamalarını değerlendirelim.

Soru: “*Bu parçadaki ünsüz uyumu kuralları gereğince değişmiş ünsüzleri içeren sözcükleri aşağıya yazarak değişen ünsüzleri ve bunların değişim nedenlerini belirtiniz.*”

Ünsüz Sertleşmesinin Doğru Tanımı	Yapan Öğr. Sayısı Örg. Öğretim	Yapan Öğr. Sayısı 2. Öğretim
Sert ünsüzlerden biriyle biten sözcüklere c, d, g ünsüzleriyle başlayan ekler ulanırken, ekin başındaki c, d, g ünsüzleri, sözcüğün sonundaki sert ünsüzlere benzeyerek ç, t, k ye dönüşürler.	51	47

Öğrencinin Sınav Kâğıdındaki Yanlış Ya da Eksik Tanımlar	Tanımdaki Eksiklik	Yapan Öğr. Sayısı Örg.Öğretim	Yapan Öğr. Sayısı 2. Öğretim
1. Tip Sert ünsüzle biten bir sözcüğe yumuşak ünsüzle başlayan bir ek gelirse, bu ekin başındaki ünsüz sertleşir.	“süreksiz yumuşak ünsüzle başlayan”	18	10
2. Tip Sert ünsüzle biten bir sözcüğe getirilen ekin başındaki ünsüz de sertleşir.	“süreksiz yumuşak ünsüz de sertleşir”	17	6
3. Tip Süreksiz sert ünsüzlerden (p,ç,t,k) biriyle biten bir sözcüğe süreksiz yumuşak ünsüzlerden (b,c,d,g) birinin gelmesiyle, b,c,d,g > p,ç,t,k olur.	1.”sert ünsüzlerden biriyle biten” 2. “c,d,g>ç,t,k olur”	28	21
4. Tip Süreksiz sert bir ünsüzle biten sözcüklere yumuşak ünsüzle başlayan bir ek geldiğinde, ek başındaki yumuşak ünsüz sertleşir.	1. “sert bir ünsüzle biten sözcüklere” 2. “süreksiz yumuşak ünsüz” (2 kez)	2	3
Doğru tanımla ilgisi çok zayıf bir tanım yapan ya da soruyu yanıtsız bırakan öğrenci sayısı		26	22
Toplam		142	109

Görüldüğü gibi;

1) Örgün öğretim öğrencilerini %36’sı, ikinci öğretim öğrencilerinin %43’ü ünsüz sertleşmesini doğru tanımlayabilmektedir.

2) Örgün öğretim öğrencilerinin %18’i, ikinci öğretim öğrencilerinin %20’si, ya soruyu yanıtsız bırakmakta ya da doğru tanımla ilgisi çok zayıf olan bir tanım yapmaktadır.

3) Örgün öğretim öğrencilerinin %46'sı, 2. öğretim öğrencilerinin %37'si ise; istenen bilgiyi vermekle birlikte, bunda kimi eksiklikler bırakmaktadır. Bu kümeye giren toplam 105 öğrencinin tanımda bıraktıkları önemli eksiklikleri şöyle bölümleyebiliriz:

a) 33 öğrenci, “sert ünsüzle biten bir sözcüğe getirilen ekin başındaki her yumuşak ünsüzün sertleşeceği” anlamına gelen bir anlatım kullanarak “süreksiz yumuşak ünsüzlerin (c,d,g) sertleşebileceği”nin ayırımına varamamıştır.

b) 23 öğrenci, sert ünsüzle biten bir sözcüğe getirilen ekin başındaki (her) ünsüzün sertleşeceğini söyleyerek yalnız süreksiz yumuşak ünsüzlerin (c,d,g) sertleşebileceğini belirtememiştir.

c) 54 öğrenci, yalnız **sözcük sonundaki süreksiz sert ünsüzlerden sonra gelen ek baş seslerinin sertleşeceği** anlamında bir anlatım kullanarak **f, h, s, ş ünsüzlerinden sonra gelen eklerin başındaki c, d, g ünsüzlerinin de sertleşeceğinin** ayırımına varamamıştır.

d) 49 öğrenci, sertleşen **c, d, g ünsüzlerine b ünsüzünü de katmıştır**. Oysa çağdaş Türkiye Türkçesinde b ile başlayan işlek eklerin bulunmaması nedeniyle, b->p- dönüşümü ünsüz sertleşmesinin kapsamına alınmamaktadır.

a, b, c maddelerinde söz konusu ettiğimiz yanlışları yapan öğrenciler, “sürekli yumuşak ünsüz / süreksiz yumuşak ünsüz” ve “sürekli sert ünsüz / süreksiz sert ünsüz” ayırmalarını yapamamakta ya da bunları birbirine karıştırmaktadır.

Türkçedeki “ünsüz yumuşaması ve “ünsüz sertleşmesi” konularına ilişkin öğrenci yanıtlarına ilişkin yukarıdaki tablolarda verilen oranlara baktığımız zaman, çok dikkatimizi çeken sonucun şu olduğunu görüyoruz:

Öğrenciler, Türkçedeki “ünsüz yumuşaması” uygulamasını öğrenmede, “ünsüz sertleşmesi” ni öğrenmedekinden daha çok zorlanıyorlar. Çünkü örgün öğretim öğrencilerinin yalnız % 24'ü, ikinci öğretim öğrencilerinin yalnız % 9'u bu uyuma ilişkin soruyu doğru yanıtlayabilmiştir. Öteki öğrenciler, bu soruya ya hiç yanıt vermemiş ya da yanıtlarında eksiklikler bırakmışlardır. “Ünsüz sertleşmesi” ile ilgili soruya ise; örgün öğretim öğrencilerinin % 36'sının, ikinci öğretim öğrencilerinin % 43'ünün doğru yanıtlar verdikleri belirlenmiştir. Bu sonuçlar, Türk dil bilgisi kaynaklarında ve bunlardan yararlanılarak hazırlanan ders kitaplarında “ünsüz yumuşaması” nın gerektiği ölçüde işlenmemesine bağlanabilir.

Yukarıda sergilediğimiz gerçekler; kafamızda, ülkemizdeki eğitim - öğretimin genel durumu, çeşitli eğitim - öğretim aşamalarındaki dil bilgisi öğretiminin nitelikleri, öğrencilerimizin bilgilerini yazılı olarak aktarmadaki genel tutum ve yaklaşımları hakkında kimi yargılar oluşturuyor. Bunları maddelerle anlatalım:

1. Öğrenci, bilgileri eksik öğreniyor. Bilgi ve tanımların kimi temel noktalarına dikkat etmiyor.

2. Öğrenci kolaycılığa yöneliyor. Bu nedenle;

a) Sabırlı, özenli çalışmadan kaçıyor.

b) Bilgilerini aktarırken dikkatsiz, aceleci bir tutum takınıyor; savruk bir anlatım kullanıyor.

3. Anlatım ve yazım kurallarını yeterince uygulayamıyor, uygulamaya üşeniyor ya da uygulamayı gereksiz buluyor.

Öğrencilerde bu anlayışların ve davranış biçimlerinin oluşmasında; toplumsal yapının, öğretim izlencelerinin, yaşama ve öğrenme koşullarının, öğreticinin yetersiz ve yanlış yöntemler kullanmasının, sınavların test yöntemiyle yapılmasının, televizyon bağımlılığının,

günlük yaşamda ve haberleşmede yazılı metinlerin kullanımının gittikçe azalmasının... etkileri vardır.

İlköğretim ve Ortaöğretimde Dil Bilgisi Öğretimi

Bugün, ülkemizdeki ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında dil bilgisi öğretimi çok yetersizdir. Türk dil bilgisi konuları, Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin içinde öğretmenin istediği zamanda, istediği ölçüde değinilen önemsiz konular gibi işlenmektedir.

Türk dil bilgisi alanında zayıf yetişmiş olan Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin büyük çoğunluğu da dil bilgisi konularını işlemeye yanaşmamakta ya da yüzeysel bir değinmeyle geçiştirmektedir. Böylece, “hoca bildiğini okur” deyişinin bildirdiği gerçek, bu alanda uygulanmaktadır.

İlköğretim ve ortaöğretimdeki Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde izlenen ders kitapları, yazarlarının yararlandıkları üst düzeyde yazılmış Türk dil bilgisi kitaplarında bulunan anlaşmazlıkları, tartışmaları, eksiklikleri ve çelişkileri yansıtmaktadır. Ayrıca bu kitaplar, metin incelemelerinin sonunda, dilbilgisi konularına çok yüzeysel ve yetersiz olarak yer vermektedir. Kısacası ülkemizde, ilköğretim ve ortaöğretim kurumları, dil bilgisi öğretimi bakımından işlevlerini giderek artan biçimde yitirmektedir.

İlköğretimde ve ortaöğretimde yeterli dil bilgisi öğretimi görmeyen öğrenciler, bu eksiklerini özel dersanelerde gidermeye yönelmektedirler. Oysa özel dersanelerin amacı; öğrencilere doğru, yeterli ve nitelikli bir eğitim vermek değil, ÖSYM'nin uyguladığı sınavları kazandırmaktır. Bu nedenle, özel dersaneler; öğrencilerini bilimsel anlamda iyi yetiştirmeye değil, sınav kazandırmaya yönelik öğretim yapmakta; onlara test sınavlarında başarılı olabilmenin yöntemlerini öğretmekte ve alıştırmalarını yaptırmaktadır. Dershane öğretmenleri, ÖSYM uzmanlarının yönelimlerini ve test tekniğinin özelliklerini göz önünde tutarak gençleri test çözmeye koşullandırmaktadır. Test tekniği, bilgilerin kapsamlı ve eğitici amaçlarla öğretilmesini gerektirmemektedir. Test çözme yollarını iyi öğrenmiş gençler, ÖSS'yi kazanıp Türkçe bölümlerine geldikleri zaman; bazı öğretim üyelerinin kendilerine vermek istediği çok yönlü, kapsamlı ve uygulamalı dilbilgisi bilgileri karşısında şaşkınlığa düşmektedir. Sözelimi; biz, öğrencilerimize cümlenin öğelerini, işlevsel ve yapısal özellikleriyle kavratmak istediğimizde; onlar, dersanelerde kazandıkları alışkanlıkların etkisiyle, bu bilgileri öğrenmekten çok, söz konusu öğeleri bulabilmek için hangi soruların sorulacağını araştırmaktadır. Hatta öğelerin tanımlarını da, onu bulmak için sorulması uygun olan sorularla yapmaktadır. Öğrencilerimiz, sıfatların ve zarfların tanımlarının da bu tür sorularla yapılmasına ihtiyaç duymakta; bu sözcük türlerinin özelliklerinin yine sorulara verilebilecek yanıtlara uygun olarak anlatılmasını istemektedir. Örneğin; öğrencimize göre, yükleme “ne, kim” soruları sorulduğunda alınan yanıt “özne” denir. Nitelediği ada “nasıl” sorusu sorulduğunda alınan yanıt “sıfat”, yükleme “nasıl, ne kadar...” sorulan sorulduğunda alınan yanıt “zarf” denir. Bunlar, özel dersanelerin öğrencilerimize kazandırdığı birer öğrenme biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Test tekniğiyle yetişen öğrencilerimiz; okumayı, araştırmayı, yazmayı da birer zahmetli iş olarak görmekte; ülkemizdeki yanlış televizyon yayıncılığının, hazırcılık, köşe dönmeçilik eğilimlerinin de etkileriyle; okumaktan, yazmaktan, araştırmaktan, eleştirel bakış açılarıyla ders konularını yorumlamaktan kaçmaya çalışmaktadırlar. Böylece, yükseköğretim kurumları, okumaya - yazmaya - öğrenmeye üşenen bir öğrenci çoğunluğunu yetiştirmek zorunluluğuyla karşı karşıya kalmaktadır.

Bu ve benzeri yetersizliklerin azaltılması için; elbette ülke genelinde ve uzun sürede birçok önlemin alınması gerekir. Ancak biz burada, eğitimbilim ve toplumbilim uzmanlarının önerebileceği bu önlemleri belirtmek yerine; yapılabilecek kolay ve ivedi düzeltmeler, düzenlemeler hakkındaki önerilerimizi birkaç madde olarak sunmak istiyoruz:

1. İlköğretimdeki Türkçe dersleri ve ortaöğretimdeki Türk Dili ve Edebiyatı dersleri; daha çok okumaya - anlamaya, türler, dönemler ve edebiyat sanatçıları hakkında bilgiler öğretmeye dayalıdır. Dil bilgisi konuları, bu tür çalışmalar içinde yitip gitmekte, hele dil bilgisi konularında iyi yetişmemiş öğretmenlerin derslerinde bu konulara hiç sıra gelmemektedir. Bunun sonucunda ilköğretimden, ortaöğretimden geçerek üniversiteye gelen öğrenciler dilbilgisi alanında çok zayıf yetişmektedir, özel dershaneler de, eğitime ve bilgi öğretmeye değil; test sorularının kolay ve hızlı olarak yanıtlanabilmesi amacına uygun etkinliklere yönelmektedir. Bu sakıncaları gidermek için, ilköğretim okullarındaki Türkçe derslerinde ve ortaöğretim okullarındaki Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde, incelenen metinlerle ilişkisi koparılmadan, dilbilgisi konuları yoğun olarak işlenmeli; her yazınsal metnin incelenmesinden sonra, en az iki ders saati süresince, o metin dil bilgisi bakımından irdelenmelidir. Bu irdelenmelere dayanılarak Türk Dilbilgisine ilişkin bilgiler öğrencilere kavratılmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığınca, ders kitaplarının da bu amaca yönelik bir özellikte hazırlanması gözetilmelidir.

2. Eğitim fakültelerinin Türkçe Eğitimi Bölümleri ile Türk Dili Edebiyatı Anabilim Dallarında Türk Dilbilgisi derslerinin okutuldukları yarıyıl sayısı ile haftalık ders saati sayısı arttırılmalıdır.

3. Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler enstitülerindeki lisansüstü eğitim izlencelerinde, Türk Dili anabilim dalında da, Türk Edebiyatı anabilim dalındaki kadar öğretim elemanı yetiştirilmeye önem verilmelidir.

4. Bu durumda bir öğretim üyesinin yapması gereken de; ilköğretimde, ortaöğretimde olduğu gibi tutarsızlıklar, çelişkiler içeren yüzeysel ve hazır bilgileri aktarmak değildir, özel dershanelerde yapıldığı gibi, sınav kazandırmak amacıyla, test kutucuklarını doldurmaya yönelik ve “sorulan temel alan” bir öğretim hiç değildir, öğretim üyesi, bu amaçlarla ve bu yöntemlerle öğretim yapamaz. Onun görevi, konularıyla ilgili olarak öğrencilerinin bakış açılarını genişletmek, kapalı ufuklarını açmak, beyinlerinde soru işaretleri uyandırarak onları araştırmaya yönelmektir. Kısacası; bir öğretim üyesi öğrencilerine doğru bilgileri öğretmeli ve onları, bir bilgiye eleştirel gözle bakarak onun eksik yanlarını tümmeye, yanlışlıklarını düzeltmeye yöneltmelidir. Bu amaçlarla, yıllarca emek vererek yaptığı ve yayına dönüştürdüğü araştırmalarını öğrencilerine yansıtarak doğru bilgilere ulaşmada onlara yardımcı olmalıdır. Var olan dil bilgisi kitaplarındaki çelişkilerin, tutarsızlıkların, bilgi boşluklarının ve öğretim zorluklarının bilincinde olan bir öğretim üyesi, konulara değişik açılardan ve eleştirel bir yaklaşımla bakabilen öğrenciler yetiştirmek amacına yönelik bir dil bilgisi öğretimi gerçekleştirmelidir.

Bu bilgileri ilköğretim - ortaöğretimde uygulanan izlenceler ve güdülen amaçlar doğrultusunda, oradaki öğrencilerin düzeyine göre ayarlayarak anlatmak öğretmen adayının işidir. Zaten öğretmen adayına bu becerileri kazandırmak için, yeteri kadar kuramsal ve uygulamalı ders vardır. Önemli olan, öğretmen adayının bilgi bakımından dolu ve düşünme - araştırma yöntemleri bakımından yeterli nitelikleri kazanmış olarak lisans öğretimini bitirmiş olmasıdır.

KAYNAKLAR

- Başhan, M. (Derleyen) (1987), İlkokul Müfredat Programı (1968 yılından günümüze kadar yapılan değişiklikler), Ankara
- Banguoğlu, T. (1974), Türkçenin Grameri, İstanbul: Baha Matbaası.
- Dil Derneği,(1999), Türkçe Sözlük (2.cilt), Ankara: Dil Derneği Yayınları9.
- Ediskun, H. (1985), Türk Dilbilgisi, İstanbul: Remzi Kitabevi
- Ergin, M. (1972), Türk Dil Bilgisi, İstanbul: Yaylacık Matbaası.
- Gencan, T. N. (1979), Dilbilgisi, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 418.
- Hatiboğlu, V. (1969), Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 300.
- Kahraman, T. (2005), Çağdaş Türkiye Türkçesi Dilbilgisi (3.baskı), Ankara: Dumat Matbaası.
- Topaloğlu, A. (1989), Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Türk Dil Kurumu (1988), Türkçe Sözlük (2.cilt), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 549.
- Vardar, B. (1988), Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, İstanbul: ABC Kitabevi.

Başvuru Tarihi:04-04-2010

Kabul Tarihi: 30-04-2010